

РОЛЬ КУРСУ ПІДВИЩЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ В САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кандидат педагогічних наук, професор С.Ю. Балбенко

*Харківський державний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

Ефективність діяльності вчителя вимагає вмілого використання знань, вмінь, що можливе лише при сформованості механізмів саморегуляції саморозвитку. Підготовка вчителя — складний процес, і тому в вузі студент повинен оволодівати вмінням самостійно добувати знання, вдосконалювати себе.

Проблемі саморегуляції значну увагу приділяли П.К. Анохін, М.О. Бернштейн. Їх погляди підтвердив і доповнив О.О. Конопкін, звертаючи особливу увагу ідеї усвідомлення психічної саморегуляції активного, свідомо розуміючого свої завдання суб'єкта діяльності.

Система усвідомлення саморегуляції діяльності має структуру, єдиною для всіх видів діяльності. Основною ланкою, яка визначає особливості саморегуляції діяльності, є суб'єктивна мета в тому вигляді, в якому прийнята особистістю. Для того щоб організувати послідовність дій у відповідності з прийнятою метою, треба співставити мету з реальними умовами, в яких буде відбуватись її діяльність. І модель, і програма можуть і повинні змінюватись, залишаючи незмінною лише мету. Розвиток особистості відбувається під впливом різних факторів і видів діяльності, але особливе місце повинна займати програма самовдосконалення.

Для студентів факультету фізичного виховання такою діяльністю є заняття спортом і курс спортивного вдосконалення у вибраному виді спорту. Особливості роботи вчителя фізичної культури вимагають досягти і зберегти певний рівень різнобічної спортивної підготовки тому, що цього вимагає шкільна програма, знати і вміти виконувати різні фізичні вправи і їх окремі елементи. Ось чому таке значення надається курсу ПСМ з вибраного виду спорту. Студент ставить мету спортивної діяльності, моделює необхідні умови, складає програму дій, оцінює результати діяльності, корегує її за певних умов.

Не випадково цей курс передбачений навчальним планом, згідно якому студент за час навчання в ВНЗ повинен виконати норми не нижче другого спортивного (або першого і вище розрядів), два третіх розряди, мати три суддівські категорії. Значна частина студентів (до 50 %) приходять на факультет з нижчим рівнем спортивної підготовки з вибраного та інших видів спорту, а враховуючи, що кожні два роки необхідно підтве-

рджувати їх виконання, то проблема спортивної підготовки майбутнього вчителя стає ще значнішою, тобто вимагає постійних тренувань, участі у змаганнях, тому що тільки там можливе виконання і підтвердження спортивних розрядів. Через курс ПСМ ми маємо можливість формувати потребу в систематичних заняттях фізичною культурою і спортом і зберігати загальну фізичну підготовку, інтерес до самовдосконалення. За думкою П.П. Блонського, «найбільш дієвим і плідним є виховання, яке звертається до власних сил особистості, що виховується, і діє на останню не за допомогою зовнішнього впливу, а зсередини».

Як показали дослідження, проведені серед студентів, вони позитивно ставляться до занять в групах ПСМ, вважаючи, що це заняття впливає на рівень професійної підготовки, 38,7 % студентів витрачають на це 6 годин на тиждень, відповідно 19,9 % — 8, 13,7 % — 10, 27,3 % — 12. Різна кількість годин на цю діяльність пояснюється різним рівнем кваліфікації студентів-спортсменів: чим вище спортивний розряд, тим більше витрачається часу на спортивне вдосконалення. Досить переконливим є прагнення студентів збільшувати час на підвищення майстерності. На питання, якщо б у вас з'явився додатковий час, на щоб ви його використали, — 63,3% студентів використали б його на заняття в групі ПСМ, а серед першокурсників таких студентів нараховується 2/3. Більш задоволені рівнем своєї підготовки старшокурсники. Вони майже виконали вимоги з спортивної підготовки і більше уваги приділяють знайомству з методичною літературою. Можна впевнено констатувати, що йде постійний процес самовдосконалення майбутнього вчителя фізичної культури.

Встановлено, що рушійними силами розвитку та саморозвитку є внутрішні протиріччя, в основі яких лежить потреба до самовдосконалення. Цей процес закономірно буде постійним, тому що спортивне вдосконалення, якого досягає студент не може задовольнити ні його, ні тренера, ні команду, які прагнуть зайняти гідне місце на змаганнях більш високого рангу показати кращий результат, увійти до складу збірної команди, що змушує шукати можливості перебороти ці протиріччя. Особливістю навчально-виховного процесу є протиріччя, які постійно виникають між новими завданнями і досягнутим рівнем знань,

вмінь, результату. Протиріччя ці вирішуються шляхом нових спостережень, оволодіння новими знаннями, технікою і тактикою в обраному виді діяльності. Завдання, які ставить тренер перед студентом усвідомлюються ним, збуджують до пошуку шляхів реалізації. В результаті активної діяльності, аналізу досягнень студент разом з тренером складають нову програму самовдосконалення на семестр, на рік, а потім і на весь період навчання в ВНЗ, тобто визначають кінцеву перспективу, і таким чином стимулюється самовдосконалення особистості. Стимулювання в даному випадку розглядається як зовнішній вплив на студента, це може бути прямий вплив, суспільна колективна думка, вимогливість прохання тренера. Зовнішнє стимулювання сприймається студентом через особистісно накопичений досвід, визиває потребу в діяльності, тобто стає внутрішнім протиріччям, що і збуджує до відповідної активності. Основне джерело активності — потреба як необхідність виконати, досягти певного рівня розвитку чи оволодіння.

З метою вивчення прагнення студентів до саморозвитку була проведена анкета, за результатами якої можна зробити висновок, що майже всі студенти задумуються над своїм майбутнім, жадають порівняти себе з тим ідеалом, до якого прагнуть, а для цього майже всі опитані студенти вивчають себе, шукають зворотній зв'язок як можливість узнати і оцінити рівень свого розвитку. В спортивній діяльності це має особливе значення і конкретне вираження, тому що студент має змогу контролювати себе на тренуванні, змаганнях, де є можливість отримати об'єктивну інформацію, за який час він подолав дистанцію, які прийоми або вправи виконав успішно, скільки сантиметрів чи метрів показав, на основі яких з'являється можливість програмувати майбутні тренування, вдосконалювати себе, підвищувати спортивну майстерність.

Дослідження, аналіз результатів діяльності студентів підтверджують думку, що вони усвідомлюють необхідність постійного самовдосконалення через і самостійну роботу, причому кількість часу, яку вони виділяють на цю роботу, прямо пропорціональна навчальному досвіду студентів. На питання, скільки ж часу вони виділяють на самостійну роботу, бачимо, що 4 години щоденно на

цю роботу виділяють першокурсники, 3 години — переважно 1 і 2 курси, менше на 3 к., 2 год. більше на 1 і 4 к. Звертає на себе увагу той факт, що 81,2 % студенти 4 к. працюють щоденно 2, 1 годину і зовсім немає тих, хто працював би 4 г. і більше. Ці показники можна пояснити тим, що першокурсники ще не готові до самостійної роботи, працюють за шкільними методиками та звичками. Старшокурсники ж, маючи досвід роботи у ВНЗі, менше часу витрачають на виконання окремих завдань, вибірково працюють з різними джерелами, більш економно витрачають час, більший інтерес проявляють до читання спеціальної літератури.

Дуже важливою рисою особистості є впевненість у тому, що студент може досягти поставленої мети. 92% із них пишуть, що вони вірять в свої сили і можливості, тобто це ті, що вірять в перемоги на спортивних змаганнях, впевнено оволодівають спортивною майстерністю, можуть виконати спортивні нормативи, тому що впевненість, віра в свої можливості мобілізує додаткові резерви організму, знімає психологічні перевантаження (передстартову лихоманку, страх поразки).

Безумовно, що процес самовдосконалення передбачає, що студент прагне до самопізнання, щоб визначити і свій рівень розвитку, і своє місце в колективі, і відповідність ідеалу майбутнього фахівця. Ми передбачали, що заняття спортом, курс підвищення спортивної майстерності стимулюють прагнення до саморозвитку, до пошуку шляхів самовдосконалення. Але порівняння результатів опитування студентів 1 і 2 курсів факультетів фізичного виховання і природничого показали, що 97 % студентів природничого факультету прагнуть вивчати себе, а серед студентів факультету фізичного виховання він становить тільки 72 %, майже таке співвідношення зберігається й у відповіді на питання, чи залишають час для особистого розвитку, як би не був зайнятий роботою або домашніми справами.

Отже, можна зробити висновок, що в роботі в групах ПСМ з молодшими курсами треба більше уваги приділяти спільній діяльності тренера і студента, разом планувати тренувальний процес, розвиток тих чи інших фізичних якостей, всього тренувального циклу, щоб він відбувався свідомо і з перспективою.